

Sygn. akt IV CSK 118/15

POSTANOWIENIE

Dnia 16 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w W. Oddziału
w B. przy uczestnictwie J. N. i A. N.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 grudnia 2015 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 5 listopada 2014 r.,

**uchyła zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 5 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu pierwszej instancji oddalającego wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o dokonanie w określonej księdze wieczystej wpisu hipoteki przymusowej w kwocie 33 413,57 zł na udziale $\frac{1}{2}$ części nieruchomości należącym do A. i J. małżonków N., tytułem zabezpieczenia spłaty zaległych składek na Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Do wniosku dołączono, jako podstawę wpisu, dwie decyzje administracyjne z dnia 17 stycznia 2014 r.: jedną na nazwisko J. N. stwierdzającą, że jest on dłużnikiem ZUS z powyższych tytułów, na łączną kwotę wraz z odsetkami 86 864,96 zł oraz drugą wystawioną na nazwisko A. N., stwierdzającą, że płatnik składek J. N. jest dłużnikiem ZUS z powyższych tytułów na wskazaną wyżej kwotę. Dołączono też dowody doręczenia tych decyzji J. N. i A. N.

Sądy obu instancji wskazały, że w księdze wieczystej ujawnieni są jako użytkownicy wieczystości uczestnicy postępowania na zasadach wspólności ustawowej małżeńskiej do udziału wynoszącego $\frac{1}{2}$ części. Z załączonych do wniosku decyzji wynika, że dłużnikiem wnioskodawcy jest tylko uczestnik J. N., decyzja dotycząca A. N. w części orzekającej nie zawiera żadnego rozstrzygnięcia wobec niej a jedynie stwierdza odpowiedzialność wobec ZUS J. N. a w uzasadnieniu wskazuje na odpowiedzialność osób pozostających w związku małżeńskim z majątku osobistego płatnika i z majątku wspólnego płatnika i jego małżonka.

Sądy stwierdziły, że podstawą uzyskania przez ZUS hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej własność zobowiązanego w oparciu o doręczoną decyzję administracyjną jest art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm. - dalej: „u.s.u.s.”). Podzieliły stanowisko wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r. III CSK 69/12 (OSNC 2013/7-8/93), że z uwagi na treść art. 26 ust. 3a pkt 3, 3c i 4 tej ustawy oraz art. 27c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (j.t. Dz.U. z 2002 r., Nr 110, poz. 968

ze zm. - dalej: „u.p.e.a.”), jak również art. 109 ust. 1 i art. 110 u.k.w.h. - podstawę wpisu hipoteki przymusowej na rzecz ZUS na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej zobowiązanego i jego małżonka może stanowić tylko tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko obojgu małżonkom. Samo doręczenie uczestniczce postępowania decyzji stwierdzającej istnienie zaległości składkowych uczestnika nie daje podstawy do wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej ich majątkiem wspólnym. Nie jest to bowiem decyzja odnosząca się do uczestniczki. Powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z dnia 24 października 2013 r. IV CSK 7/13 (niepubl.), Sady stwierdziły, że hipoteka przymusowa może zostać wpisana na podstawie dokumentu, który wystawiony jest przeciwko wszystkim osobom wpisanym do księgi wieczystej jako właściciele, co dotyczy także nieostatecznej decyzji administracyjnej.

W skardze kasacyjnej opartej na pierwszej podstawie wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 110 u.k.w.h. w zw. z art. 26 ust. 3 i 3a u.s.u.s. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że doręczona dłużnikowi i jego małżonkowi decyzja administracyjna stwierdzająca istnienie zaległości składkowych ZUS, nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka oraz art. 107 § 1, art. 28 i art. 40 k.p.a. w zw. z art. 123 u.s.u.s. i art. 29 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r.- Ordynacja podatkowa (j.t: Dz.U. z 2012 r., poz. 749, ze zm. - dalej: „Ord. pod.”) w zw. z art. 31 u.s.u.s. przez błędną wykładnię i stwierdzenie, że dołączona do wniosku o wpis hipoteki decyzja ZUS z dnia 17 stycznia 2013 r. skierowana do uczestniczki A. N. nie może być uznana za wydaną w stosunku do niej z uwagi na brak rozstrzygnięcia w jej sentencji o odpowiedzialności uczestniczki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznając skargę kasacyjną w sprawie o identycznym stanie faktycznym i prawnych Sąd Najwyższy powziął wątpliwość co do tego, czy po zmianie przepisów u.k.w.h. dokonanej ustawą nowelizującą z dnia 26 czerwca 2009 r. (Dz. U. Nr 131, poz. 1075), doręczona zobowiązanemu decyzja ZUS ustalająca

wysokość jego należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka i przedstawił to zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego.

W dniu 10 października 2014 r. skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego podjął w sprawie III CZP 28/14 uchwałę stwierdzającą, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka tylko wtedy, gdy została doręczona obojgu małżonkom (OSNC 2015/2/14).

Wprawdzie uchwała ta nie jest wiążąca w rozpoznawanej sprawie, jednak Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela w całości wyrażone w niej stanowisko i przedstawione w uzasadnieniu argumenty. Przytaczając najistotniejsze z nich należy wskazać, że Sąd Najwyższy stwierdził, iż w wyniku reformy przepisów o hipotece dokonanej ustawą nowelizującą z dnia 26 czerwca 2009 r., znoszącej podział na hipotekę zwykłą i kaucyjną, wprowadzona została jedna hipoteka oparta na konstrukcji dotychczasowej hipoteki kaucyjnej. Wobec tego obecnie, inaczej niż przed nowelizacją, wierzytelności stwierdzone tytułem wykonawczym i wierzytelności określone nieostateczną decyzją administracyjną podlegają zabezpieczeniu jednolitą konstrukcyjnie hipoteką przymusową.

Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. dotyczący jedynie wpisania hipoteki przymusowej na nieruchomości dłużnika przewiduje, że podstawą jej wpisu jest doręczona decyzja. Natomiast art. 26 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., przewidujący ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości należącej do majątku wspólnego małżonków nie wskazuje podstawy wpisu tej hipoteki. Jednakże zawarte w zdaniu pierwszym art. 26 ust. 3 u.s.u.s. odesłanie włączające ustępy 3a i 3b do treści ustępu 3 tego artykułu pozwala przyjąć, że hipotekę przymusową na wymienionych w art. 26 ust. 3a i 3b nieruchomościach można ustanowić również jedynie na podstawie doręczonej decyzji.

Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. nie określa podmiotu, któremu należy decyzję doręczyć. W tym zakresie w postępowaniu przed ZUS mają zastosowanie - na

podstawie odesłania przewidzianego w art. 123 u.s.u.s. - przepisy art. 28 i art. 40 k.p.a., bowiem ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie zawiera własnej regulacji i nie odsyła do stosowania art. 133 i art. 145 Ord. pod., co wynika z art. 31 u.s.u.s. Zgodnie z art. 40 § 1 k.p.a., pisma doręcza się stronie, a w świetle art. 28 k.p.a. stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek. Małżonek dłużnika mieści się w tym pojęciu strony, bowiem już samo ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową jest ingerencją w sferę jego praw, co wynika przede wszystkim z odpowiedzialności za zobowiązania dłużnika majątkiem wspólnym (art. 29 § 1 Ord. pod. w zw. z art. 31 u.s.u.s.). Przewidziane zatem w art. 23 ust. 3 u.s.u.s. wymaganie doręczenia decyzji stanowiącej podstawę wpisu hipoteki przymusowej, obejmuje doręczenie jej także małżonkowi dłużnika, który powinien znać jej treść i mieć możliwość obrony swoich praw również przez kwestionowanie decyzji. Trafność tej wykładni potwierdza także art. 477¹ § 1 k.p.c., bowiem na jego podstawie za inną osobę, której praw i obowiązków dotyczy decyzja ZUS uznaje się np. żonę współnika spółki cywilnej zobowiązaną do uiszczenia z majątku wspólnego małżonków zaległych świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz zwrotu nienależnie wpłaconych świadczeń (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 1995 r. II UZP 9/95, OSNAPiUS 1995/18/231).

Sąd Najwyższy w omawianej uchwale siedmiu sędziów z dnia 10 października 2014 r. III CZP 28/14 wyjaśnił także, że na skutek zniesienia podziału hipoteki przymusowej na kaucyjną i zwykłą zdezaktualizowały się zasadnicze argumenty uzasadniające rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 28 października 2004 r. III CZP 33/04 (OSNC 2005/3/43), powołanej przez Sąd Okręgowy.

Jednocześnie stwierdził, że konsekwencje zniesienia tego podziału nie uzasadniają jednak poglądu wyrażonego między innymi w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r. III CSK 69/12 (OSNC 2013/7-8/93), że w obecnym stanie prawnym podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową, ustanowionej w celu zabezpieczenia wierzytelności ZUS z tytułu składek może być jedynie

administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi. Zmiana konstrukcji hipoteki nie oznacza bowiem uchylecia możliwości ustanowienia hipoteki przymusowej na podstawie art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s. ponieważ dopuszczalność jej ustanowienia nie zależała przed nowelizacją ani po niej, od charakteru hipoteki. Uchylony art. 111 u.k.w.h. określał jedynie charakter hipoteki ustanowionej na jego podstawach, w tym na podstawie nieostatecznej decyzji, określając ją jako hipotekę kaucyjną. Również obecnie, w świetle art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., doręczona decyzja ZUS, ustalająca wysokość należności z tytułu składek, stanowi podstawę ustanowienia hipoteki przymusowej. Wykładnia wymagająca by podstawą wpisu hipoteki przymusowej w takiej sytuacji mógł być jedynie administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi prowadziłaby do pozbawienia znaczenia prawnego przepisów art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 usus, jak również oznaczałaby, że mimo wymagania przewidzianego w art. 26 ust. 3 ustanowienie hipoteki w stosunku do jednego ze współwłaścicieli nieruchomości następowałoby na podstawie niedoręczonej decyzji administracyjnej. Sąd Najwyższy odwołał się też do postanowień art. 743¹ i art. 923¹ k.p.c., które przewidują środki obrony małżonka w określonych w ustawie wypadkach dopuszczających podjęcie czynności związanych z wykonaniem zabezpieczenia, a także z egzekucją z mienia wchodzącego w skład majątku wspólnego na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wydanego przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim.

W konsekwencji uznał, że wszystkie powyższe argumenty prowadzą do wniosku, iż decyzja ZUS ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka jeżeli została doręczona obojgu małżonkom.

Skoro zatem nie budzi wątpliwości, że w sprawie będącej przedmiotem rozpoznawanej skargi kasacyjnej do wniosku o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego małżonków N. wnioskodawca dołączył decyzje administracyjne ustalające wysokość należności dłużnika J. N. z tytułu składek doręczone obojgu małżonkom, zarzuty skargi kasacyjnej wnioskodawcy należało uznać za uzasadnione, co

proceeding to the annulment of the appealed decision and the transfer of the case to the Regional Court for a new finding and decision on the costs of the cassation proceedings (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. and art. 108 § 2 in conjunction with art. 391 § 1 and art. 398²¹ k.p.c.).

eb